

HANİ İBRAHİM...

*Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an'daki
İbrahim Öykülerine
Karşılaştırmalı İlahiyat Yaklaşımı*

George BRISTOW

Çeviren: Adem BÖLÜKBAŞI

eski
reni
YAYINLARI

Eskiyeni Yayınları: 91

HANI İBRAHİM...
Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an'daki İbrahim Öykülerine
Karşılaştırmalı İlahiyat Yaklaşımı

George BRISTOW

Eserin orijinal adı
Sharing Abraham?:

Narrative Worldview, Biblical and Qur'anic Interpretation and Comparative Theology in Turkey

Çeviren: Adem BÖLÜKBAŞI

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Kapak resmi

Félix Fossey abraham-und-die-drei-enge_742f916f06

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt

ANKARA ÖZGÜR MATBAACILIK
BASIM YAYIN DAĞITIM SAN. TİC. A. Ş.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0312.385 70 77 (Sertifika no: 46821)

1. Baskı: Şubat 2021

ISBN: 978-625-7673-01-3

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

HANİ İBRAHİM...

*Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an'daki
İbrahim Öykülerine
Karşılaştırmalı İlahiyat Yaklaşımı*

George BRISTOW

Çeviren: Adem BÖLÜKBAŞI

Ankara 2021

George BRISTOW: 1957 yılında ABD'nin Pittsburgh kentinde doğdu. 1979'da Carnegie Mellon Üniversitesi Mimarlık Fakültesinde lisans eğitimini tamamladı. 1981'de Kellogg Graduate School of Management'te işletme alanında yüksek lisansını tamamladıktan sonra Chicago'da mimar olarak çalıştı. İstanbul'a taşındığı 1987 yılından beri Türkiye'deki Hristiyan camiasına Kutsal Kitap ve Kutsal Yazılar ilahiyatı alanlarında yardım ediyor. Yazarın bu kitap dışında Türkçe olarak yayımlanan iki eseri şunlardır *Vaat: Eski Antlaşma'da Tanrı'nın Değişmez Amacı* (1999) ve *Sürgün ve Ötesi: Kutsal Kitap'taki Daniel, Hagay, Zekeriya ve Malaki bölümleri üzerine Yorum* (2004). 2007 yılında Wheaton College Graduate School'dan ilahiyat alanında yüksek lisans yaptı ve 2015'te Amsterdam Vrije Üniversitesi'nde karşılaştırmalı ilahiyat alanında doktora yaptı. Doktora tezi 2017 yılında kitap olarak yayınlandı: *Sharing Abraham? Narrative Worldview, Biblical and Qur'anic Interpretation and Comparative Theology in Turkey*. Aynı zamanda IRSME (Institute for the Study of Religion in the Middle East) enstitüsünün bünyesinde araştırma görevlisidir. Dört çocuğu ve altı torunu olan yazar, eşi ile birlikte halen İstanbul'da yaşamaktadır.

Adem BÖLÜKBAŞI: Lisans eğitimini 2006 yılında Boğaziçi Üniversitesinde tamamladı. Marmara Üniversitesi ve Sakarya Üniversitesinde din sosyolojisi, siyaset sosyolojisi, kimlik ve çokkültürlülük gibi alanlarda yüksek lisans ve doktora düzeyinde lisansüstü çalışmalar yaptı. Bölükbaşı'nın çeşitli ulusal ve uluslararası dergilerde ve kitaplarda yayımlanmış makaleleri vardır. Sosyoloji alanında çeviri kitapları da bulunan Bölükbaşı, Talcott Parsons ve Erving Goffman gibi önde gelen sosyologların klasikleşmiş eserlerini Türkçe sosyoloji literatürüne kazandırdı. Çalışma alanları din sosyolojisi, kültürel incelemeler, kimlik ve sosyal teori gibi konulardır.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR -----	VII
ÖN SÖZ -----	1
GİRİŞ -----	5
Ortak Bir İbrahim Tasavvuru mu? -----	6
Anlatı ve Dünya Görüşü-----	7
Karşılaştırmalı Teoloji ve Çoğulculuk-----	9
Kutsal Kitap'ın ve Kur'an'ın Yorumlanması -----	13
BİRİNCİ BÖLÜM	
HİSTİYAN VE MÜSLÜMAN BAKIŞ AÇISINA GÖRE ANLATI VE DÜNYA GÖRÜŞÜ ----	17
Dünya Görüşü Yaklaşımının Sınırlılıkları -----	21
Kutsal Kitap'a Dayanan Hristiyan Dünya Görüşü -----	25
Kur'an'a Dayanan Müslüman Dünya Görüşü-----	30
Dünya Görüşlerindeki Eşleştirmeler -----	40
İKİNCİ BÖLÜM	
YARATILIŞ'TAKİ İBRAHİM -----	67
Kanonik İbrahim Anlatısı: Ön Kabuller-----	69
<i>Yaratılış</i> 'ın (11:27-25:11) Düzenleniş Biçimi-----	71
İbrahim'den sonra <i>Yaratılış</i> kitabı -----	101
İbrahim Anlatısındaki Yedi Temel Motif -----	104
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
YENİ AHİT'TEKİ İBRAHİM -----	109
Yeni Ahit'in İbrahim'e Bakışı -----	114
İkinci Tapınak Dönemi Yahudiliği'nin İbrahim'e Bakışı -----	141
Sonuç-----	157
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
KUR'AN'DAKİ İBRAHİM -----	159
Dört İbrahim Öyküsü-----	159
İbrahim'e Dair On bir Tasvir-----	165
Kur'an'daki Metin Bütünlüğü ve Tutarlılığı-----	171
Kur'an Bağlamında Muhammed ve İbrahim Öyküleri -----	173
Diğer Surelerde İbrahim'e Yönelik Öyküleyici Olmayan Atıflar-----	202
Kur'an'daki İbrahim Motifleri-----	210
Kur'an'daki İbrahim Öykülerinin Vaazlardaki İşlevi -----	213

BEŞİNCİ BÖLÜM

MÜSLÜMAN TÜRKLERİN İBRAHİM'E BAKIŞI -----	215
Araştırma Kapsamında Yapılan Mülakatlar-----	216
İbrahim'i Müslüman Türklerden Öğrenmek-----	218
İkinci Mülakatlar – Sonuçların Doğrulanması ve İbrahim Hakkında Konuşmak--	227
Kur'an'daki İbrahim Motifleriyle Müslüman Türklerin İbrahim Algısının İlişkisi	235
Birbiriyle Örtüşmeyen Anlatılar-----	237

ALTINCI BÖLÜM

İKİ DÜNYA GÖRÜŞÜ, İKİ ÖYKÜ, İKİ İBRAHİM? -----	239
İbrahim'i Dünya Görüşü Çerçevesinde Konumlandırmak-----	242
Eksik Olan'ın Önemi -----	275

YEDİNCİ BÖLÜM

ÇIKARILAN SONUÇLAR VE KİŞİSEL DÜŞÜNCELER -----	277
Çıkarılan Temel Sonuçlar-----	278
İbrahim Öyküleri Müslüman-Hristiyan Etkileşimi İçin Faydalı Mıdır? -----	279
Peki Ya Bizatihi İlahiyat – Tanrı'nın İncelenmesi – Bakımından Ne Denilebilir? 280	
İsrailiyat Ve İslami İlimlerde Kutsal Kitap Anlatılarının Kullanımı -----	283
Hristiyan-Müslüman Etkileşimi Bakımından Sonuçlar -----	285
Karşılaştırmalı İlahiyat Açısından Sonuçlar-----	288
İslami Bağlamda Kutsal Kitap Yorumları Açısından Sonuçlar-----	289
İbrahim'i Hatırlamak: Fırsatlar ve Zorluklar-----	291

EKLER -----	293
Ek 1 – Kutsal Kitap'taki Öykü-Özet Kısımları -----	293
Ek 2 – Kur'an'da Adı Zikredilen Peygamberler -----	294
Ek 3 – Yeni Ahit'te İbrahim'e İsmiyle Atıf Yapan Bölümler-----	295
Ek 4 – <i>Jübileler</i> Kitabı'nda İbrahim -----	297
Ek 5 – Hristiyan ve Müslüman Dünya Görüşünde İbrahim Tasavvurunun Özeti	301

KAYNAKÇA -----	303
-----------------------	-----

ÇAĞDAŞ YAZARLAR DİZİNİ -----	327
-------------------------------------	-----

SEÇİLİ KONULAR DİZİNİ -----	329
------------------------------------	-----

ANTİK KAYNAKLAR (AYETLER) DİZİNİ -----	329
---	-----

Kitab-1 Mukaddes Ayetleri Dizini -----	336
--	-----

Kur'an Ayetleri Dizini -----	340
------------------------------	-----

KISALTMALAR

AFS	<i>Asian Folklore Studies</i>
AJISS	<i>American Journal of Islamic Social Sciences</i>
AYD	<i>Antik Yakın Doğu</i>
AÜİFD	<i>Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi</i>
BBR	<i>Bulletin for Biblical Research</i>
BibInt	<i>Biblical Interpretation</i>
BJQH	<i>Al-Bayan Journal of Al-Quran and al-Hadith</i>
BJUI	<i>British Journal of Urology International</i>
BSac	<i>Bibliotheca Sacra</i>
BYULR	<i>Brigham Young University Law Review</i>
CCO	<i>Collectanea Christiana Orientalia</i>
CE	<i>Comparative Education</i>
CP	<i>Culture & Psychology</i>
CSR	<i>Christian Scholar's Review</i>
CSSH	<i>Comparative Studies in Society and History</i>
CurTM	<i>Currents in Theology and Mission</i>
CTJ	<i>Calvin Theological Journal</i>
CTM	<i>Concordia Theological Monthly</i>
DI	<i>Der Islam</i>
DTIB	<i>Dictionary of Theological Interpretation of the Bible</i>
EJTS	<i>European Journal of Turkish Studies</i>
EvQ	<i>Evangelical Quarterly</i>
FP	<i>Faith and Philosophy</i>
FÜSBD	<i>Firat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi</i>
HBT	<i>Horizons in Biblical Theology</i>
HTR	<i>Harvard Theological Review</i>
HUCA	<i>Hebrew Union College Annual</i>
HvTSt	<i>Hervormde theologiese studies</i>
ICMR	<i>Islam and Christian-Muslim Relations</i>
ID	<i>Intellectual Discourse</i>
IJFM	<i>International Journal of Frontier Missions</i>
IJHSS	<i>International Journal of Humanities and Social Science</i>
IJPT	<i>International Journal of Public Theology</i>
ILS	<i>Islamic Law and Society</i>
Int	<i>Interpretation: A Journal of Bible and Theology</i>
IRM	<i>International Review of Mission</i>

<i>İSAM</i>	<i>İslam Araştırmaları Merkezi</i>
<i>İÜİFD</i>	<i>İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi</i>
<i>JALit</i>	<i>Journal of Arabic Literature</i>
<i>JAOS</i>	<i>Journal of the American Oriental Society</i>
<i>JBL</i>	<i>Journal of Biblical Literature</i>
<i>JBQ</i>	<i>Jewish Bible Quarterly</i>
<i>JBR</i>	<i>Journal of Bible and Religion</i>
<i>JEBS</i>	<i>Journal of European Baptist Studies</i>
<i>JES</i>	<i>Journal of Ecumenical Studies</i>
<i>JETS</i>	<i>Journal of the Evangelical Theological Society</i>
<i>JG</i>	<i>Journal of Geography</i>
<i>JHR</i>	<i>Journal of Human Rights</i>
<i>JIP</i>	<i>Journal of Islamic Philosophy</i>
<i>JMMA</i>	<i>Journal of Muslim Minority Affairs</i>
<i>JNES</i>	<i>Journal of Near Eastern Studies</i>
<i>JQR</i>	<i>Jewish Quarterly Review</i>
<i>JQS</i>	<i>Journal of Qur'anic Studies</i>
<i>JSNT</i>	<i>Journal for the Study of the New Testament</i>
<i>JSOT</i>	<i>Journal for the Study of the Old Testament</i>
<i>JSP</i>	<i>Journal for the Study of the Pseudepigrapha</i>
<i>JSR</i>	<i>The Journal of Scriptural Reasoning</i>
<i>JSS</i>	<i>Journal of Semitic Studies</i>
<i>JTT</i>	<i>Journal of Translation and Textlinguistics</i>
<i>KL</i>	<i>(Amazon) Kindle Location</i>
<i>LCWE</i>	<i>Lausanne Committee for World Evangelization</i>
<i>LJPS</i>	<i>Lahore Journal of Policy Studies</i>
<i>MAN</i>	<i>MAN: The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland</i>
<i>MEQ</i>	<i>Middle East Quarterly</i>
<i>MERIA</i>	<i>Middle East Review of International Affairs</i>
<i>MIR</i>	<i>Missiology: An International Review</i>
<i>Mon</i>	<i>Monograf</i>
<i>MT</i>	<i>Modern Theology</i>
<i>Mus</i>	<i>Le Muséon</i>
<i>MW</i>	<i>Muslim World</i>
<i>OISO</i>	<i>Oxford Islamic Studies Online</i>
<i>PAAJR</i>	<i>Proceedings of the American Academy for Jewish Research</i>
<i>ParOr</i>	<i>Parole de l'Orient</i>
<i>PoeT</i>	<i>Poetics Today</i>
<i>ProEccl</i>	<i>Pro Ecclesia</i>

RPM	<i>Reformed Perspectives Magazine</i>
RelC	<i>Religion Compass</i>
RQR	<i>Review of Qur'anic Research</i>
RRelRes	<i>Review of Religious Research</i>
SBJT	<i>Southern Baptist Journal of Theology</i>
SCR	<i>Studies in Comparative Religion</i>
SID	<i>Studies in Interreligious Dialogue</i>
SEÅ	<i>Svensk Exegetisk Årsbok</i>
SFM	<i>St. Francis Magazine</i>
SJT	<i>Scottish Journal of Theology</i>
ST	<i>Studia Theologica - Nordic Journal of Theology</i>
STT	<i>Stuttgarter Theologische Themen</i>
StudIsl	<i>Studia Islamica</i>
SweMT	<i>Swedish Missiological Themes</i>
TCulS	<i>Theory, Culture & Society</i>
TDOT	<i>Theological Dictionary of the Old Testament</i>
TDPSP	<i>Tradition & Discovery: The Polanyi Society Periodical</i>
Them	<i>Themelios</i>
ThNN	<i>Theology, News & Notes</i>
TJ	<i>Trinity Journal</i>
TJT	<i>Toronto Journal of Theology</i>
TS	<i>Theological Studies</i>
TurSt	<i>Turkish Studies</i>
TynBul	<i>Tyndale Bulletin</i>
UİBD	<i>Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi</i>
UÜİFD	<i>Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi</i>
VT	<i>Vetus Testamentum</i>
WTJ	<i>Westminster Theological Journal</i>
ZAW	<i>Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft</i>

And olsun elçilerimiz İbrahim'e müjde getirdiler. "Selam sana" dediler, o da "Selam" dedi. Ve çok geçmeden konuklarına kızartılmış bir buzağı getirdi. Ellerini yemeğe uzatmadıklarını görünce, bunu yadırgadı ve onlardan korktu...
Sonra İbrahim'in korkusu gidip kendisine müjde gelince, Lut kavmi hakkında bizimle tartışmaya başladı. Çünkü İbrahim gerçekten ağırbaşlı, hassas ruhlu ve kendini Allah'a vermiş biriydi. "Ey İbrahim bundan vazgeç, Çünkü Rabbinin emri kesin olarak gelmiştir..."

(Kur'an, Hûd 11/69-76)

İbrahim günün sıcak saatlerinde Mamre meşeliğindeki çadırın önünde otururken RAB kendisine göründü, gözlerini kaldırıp baktı, dikkatle baktı, önünde üç adamın durduğunu gördü...

**Hazırladığı buzağıyı, yoğurt ve sütle beraber getirdi ve konuklarının önüne koydu. Onlar yerken de yanlarında, ağacın altında durdu... RAB dedi ki "Gelecek yıl bu zamanlar muhakkak yanına döneceğim..."
Sonra İbrahim yaklaşarak sordu, "Haksızla birlikte haklıyı da mı yok edeceksin?"**

'On kişinin hatırı için, kenti yok etmeyeceğim' diye cevap verdi. Ve RAB İbrahim'le konuşmasını bitirince oradan ayrıldı.

(Kutsal Kitap, Yaratılış, 18:1-8, 33)

Joseph Anton Koch, Mamre Meşeliği Manzarasında İbrahim ve Üç Melek, 1797

ÖN SÖZ

Bu kitabın başlığı olan **Hani İbrahim...** ifadesinin önemi, Kur'an'daki peygamber kıssalarının birçoğunun başında yer alan ifade olmasında yatar. TDK Sözlüğüne göre hani kelimesi, “karşıdakinin daha önceden bildiği bir şey kendisine hatırlatılmak istenildiğinde” kullanılan bir sözdür. Örneğin, “Hani geçenlerde adamı orada görmüştük.” gibi. Kur'an'daki kullanımına gelince Roberto Tottoli'nin tespit ettiği gibi, “Kur'an'daki birçok peygamber kıssası (anlatısı), muhataplarını ‘hatırlamaya’ çağıran açık taleplerle başlar. Değişik uzunlukta olan birçok pasaj, emir kipindeki ‘ve hatırla’ ifadesiyle başlar, ardından da çeşitli peygamberlerin isimleri ve deneyimleri gelir.”¹ Örneğin, İbrahim'i anlatan şu ayetleri sıralayabiliriz:

“Hani İbrahim, ‘Rabbim bu şehri bir güvenlik yeri kıl ve halkından Allah’a ve ahiret gününe inananları ürünlerle rızıklandır.’ demişti de...” (Bakara 2/126)

“Hani İbrahim, babası Azer’e (şöyle) demişti: ‘Sen, putları ilahlar mı ediniyor-sun?’ (En’âm 6/74)

“Hani İbrahim şöyle demişti: ‘Bu şehri güvenli kıl, beni ve çocuklarımı putlara kulluk etmekten uzak tut.’ (İbrâhîm 14/35)

“Hani biz, İbrahim’e Ev’in (Kâbe’nin) yerini belirtip hazırladığımız zaman” (Hac 22/26)

Kur'an'da geçen İbrahim'in hayat hikâyesi, Hristiyanlar için de büyük önem taşır. Çünkü onlar da Kitab-ı Mukaddes'ten (Eski ve Yeni Ahit'ten oluşan Kutsal Kitap), İbrahim'i iyi hatırlarlar. Ama Kur'an'da yer alan İbrahim öykülerini ilk kez okuyan bir Hristiyan şaşırabilir, çünkü burada okudukları, onun İbrahim ve diğer peygamberler hakkında önceden bildiği olaylara kısmen benzese de yine de oldukça değişik gelecektir. Hikâyelerin şekli, detayları ve özellikle kullanılma amaçları farklıdır. Dolayısıyla “Hani Tevrat'ta İbrahim bunu yapmamıştı... Benim bildiğim İbrahim, Hicaz bölgesine gitmiyor ki...” diye düşünür.

Hani kelimesi, aynı zamanda “nerede, ne oldu, nerede kaldı?” anlamlarında kullanılır. Bu anlamda beklediğimiz İbrahim'i bulamadığımız zamanı sorarız. Hristiyanlar, Kur'an'ı okurken “Hani İbrahim'e verilen vaatler? Hani Tanrı'nın İbrahim'le kestiği ahitler?” diyebilir. Müslümanlar da Tevrat'ta kaydedilen İbrahim'in hayat hikâyesini eksik bulur. “Hani babasının putperest halkına karşı çıkan İbrahim? Hani

¹ Roberto Tottoli, *Biblical Prophets in the Qur'an and Muslim Literature*, ed. A Rippin, Routledge Studies in the Qur'an (Oxon: Routledge, 2002), 4.

bildiğimiz cesur Hanif İbrahim?” ya da İbrahim’in yanlışlarını kaydeden bir bölümü okurken “Hani İbrahim’in kusursuz karakteri?” diye sorar.

Kur’an’ın peygamber kıssalarına “hani” diye başlaması, bizi, daha önce gelen kitaplarda yer alan aynı şahısların anlatıları ile karşılaştırmaya yöneltir. Çalışmamda, Kur’an’ın onları nasıl anlattığını inceliyor ve Hristiyan ilahiyat bakımından Kitab-ı Mukaddes’teki anlatımlarla karşılaştırma yapıyorum. Araştırmamın amacı, Müslüman olsun Hristiyan olsun bildiğimizi zannettiğimiz İbrahim’in, ötekilerin kutsal yazılarında neden ve nasıl farklı bilindiği ve farklı anlatıldığı sorularına cevap aramaktır.

Bu çalışma, hayat tecrübelerimden doğdu. 1981 yılında Chicago’da mimar olarak çalışırken merak edip ilk kez Kur’an’ı elime aldım. İmanını yaşamaya çalışan bir Hristiyan olarak Kitab-ı Mukaddes’i düzenli okuyordum. Kutsal Yazıları araştırıp üyesi olduğum küçük kilisede onun üzerine ders ve vaaz veriyordum. Ama Kur’an hakkında çok az bilgim vardı. Müslümanların inandıklarını kendi kutsal kitaplarından öğreneyim diye düşündüm ve Kur’an’ın İngilizce mealini satın alıp okumaya başladım.

Kur’an’da şaşırdığım konulardan biri; Kitab-ı Mukaddes’te adlarına aşına olduğum insanların hikâyelerinin Kur’an’da oldukça farklı olmasıydı. Örneğin İsa Mesih hakkındaki anlatılar, çoğunlukla doğum hikâyesinden fragmanlarla sınırlıydı. Ama İncil’de uzun ve detaylı bir şekilde anlatılan İsa Mesih’in hayatı, öğretileri, mucizeleri, çarmıhtaki ölümü ve ölümden dirilişi, Kur’an’da yer almıyordu. Kur’an’daki İsa anlatımlarını çok eksik buldum. “Hani bildiğim İsa?” diye düşündüm. Açıkçası bu, beni Kur’an okumaktan uzaklaştırdı, çünkü Kur’an, benim inandığım Kutsal Yazılarındaki Mesih İsa’dan çok farklı bir İsa sunuyordu. O dönemde, Kur’an’ın Kitab-ı Mukaddes’ten ayrılan bu yaklaşımlarına anlam veremiyordum.

Henüz Kur’an’ın kendi içindeki tutarlılığını görmüyordum, hatta henüz onun tamamını okumamıştım bile. Hâlbuki Walid Saleh’in gösterdiği gibi, Kur’an’ın önceki kutsal yazılarla çakıştığı durumlara olan yaklaşımı gayet açık ve tutarlıdır:

Kur’an, Yahudilerin ve Hristiyanların dinî tarihi hakkındaki sunumu ile Yahudilerin ve Hristiyanların kendi sunumları arasındaki çelişkinin farkındaydı. . . Kur’an, daha önceki toplulukların kutsal yazıları ile karşılaştığında tipolojik bir yorumbilim sunmuyor, bir nesh, inkâr ve yeniden anlatma yorumlaması yapıyordu.²

² Walid A. Saleh, “What If You Refuse, When Ordered to Fight?: King Saul (Talut) in the Qur’an and Post-Quranic Literature,” in *Saul in Story and Tradition*, ed. Carl S; White Ehrlich, Marsha C (Tübingen: Mohr Siebeck, 2006), 264.

1987’de Türkiye’ye taşındıktan sonra Kur’an’ı tekrar okumaya başladım çünkü Müslüman Türk olan yeni arkadaşlarımdan çoğu, Kur’an’ın tek değişmeyen vahiy olduğuna inanıyorlardı. Onlarla yaptığımız konuşmalar, inançlarımızın birbirinden ne kadar farklı olduğunu gösteriyordu. Ama aynı zamanda onların inancını daha iyi anlamak için Kur’an’ı ve onda açıklanan dünya görüşünü daha kapsamlı bir şekilde kavramak istedim.

2005-2007 yılları arasında ilahiyat mastırı yapma fırsatı buldum. Chicago’nun yakınlarında bulunan Wheaton College’de okurken, “İbrahim’in Tanrısı” ile ilgili bir araştırma yaparak uzunca bir tez yazdım. Tezin konusu, Kutsal Kitap’ın Eski Ahit kısmında Tanrı’nın insanlara bizzat görüldüğü olaylardı. Tezin adını da “İbrahim’in Tanrısı: İbrahim’e görünen Tanrı’nın Kimliği ve Yolları Konusunda Bir Kutsal Kitap çalışması” koymuştum. Bu tezi çalışırken, Müslümanların İbrahim’e çok önem vermekle birlikte ona farklı baktıklarının biraz daha farkına vardım ama karşılaştırmalı bir çalışma olmadığı için araştırma yapamadım.

2009 yılında doktora çalışmalarına başlayınca, Kur’an’ı daha kapsamlı olarak inceleme fırsatı oldum. Kitab-ı Mukaddes ve Kur’an’da yer alan İbrahim anlatıları (öyküler) üzerine karşılaştırmalı ilahiyat araştırması yapmaya karar verdim. Kur’an’ın İbrahim’e verdiği değeri düşünmek için Türkiye’de yaşıyor olmam da bunun için büyük avantaj sağladı. Yardımlarını esirgemeyen birkaç ilçe vaizi Türk ilahiyatçı, İbrahim ile ilgili Kur’an kaynaklı anlayışlarını Hristiyan bir araştırmacı olan bana sabırla açıkladılar. Yıllardır defalarca karşılaştığım Türk misafirperverliğini onların yanında da yine tecrübe ettim. Kendilerine minnettarım.

Kur’an’ı okuyarak ve özellikle İbrahim’le ilgili kıssaları inceleyerek İslamiyet’in dünya görüşü üzerinde daha geniş bir anlayışa sahip olabildim. 2015 yılında Amsterdam VU Üniversitesi’nde savunduğum doktora tezim, 2017 yılında dostum Dr. Daniel Brown’un usta editörlüğü sayesinde İngilizce *Sharing Abraham?* adıyla kitap olarak yayımlandı.³ 2020 yılında da Dr. Adem Bölükbaşı, bu kitabın biraz kısaltılmış hâlini Türkçeye ustaca çevirdi. Çeviride esas alınan Kutsal Kitap⁴ yerine Kitab-ı Mukaddes ismi kullanıldı. Kur’an ayetlerinin çevirilerinde ise Diyanet İşleri Başkanlığı’nın çıkardığı Kur’an Meali kullanılmıştır.

³ George Bristow, *Sharing Abraham?: Narrative Worldview, Biblical and Qur’anic Interpretation and Comparative Theology in Turkey* (Cambridge, Mass: Doorlight Academic, 2017).

⁴ *Kutsal Kitap: Eski ve Yeni Antlaşma (Tevrat, Zebur, İncil)*, İstanbul: Kitab-ı Mukaddes Şirketi, 2002.

Müslümanlar, Kur'an'daki kıssalardan hareketle İbrahim'i hatırlar ve Kur'an'ın peygamber merkezli anlayışına göre İbrahim'e çok önem verirler. Hristiyanlar da Eski Ahit'teki (Yaratılış bölümü) İbrahim anlatısını hatırlar ve Yeni Ahit'in Mesih merkezli anlayışına göre İbrahim'e önem verirler. Tabii ki Yahudiler de İbrahim'i hatırlar ve hem Tora'daki (Yaratılış bölümü) İbrahim'in hayat hikâyesine hem de kendi gelenek anlayışlarına göre büyük önem verirler. Bu üç farklı dünya görüşü, kısmi olarak İbrahim'de örtüşmektedir. Bu çalışmada, çoğunlukla Hristiyan ve İslami bakış açılarına yoğunlaşarak İbrahim'in ortak paydamız olup olmadığı sorusunu ele alacağız. Hani- İbrahim'i doğru hatırlıyor musunuz? Hani- bizim bildiğimiz İbrahim, sizin kitabınızda nerede?

Elinizdeki bu kitap, akademik ve detaylı bir araştırmadır. Burada, Kitab-ı Mukaddes'in ve Kur'an'ın pek çok ayeti üzerinde duruyor, karşılaştırmalar yapıyorum. İbrahim'le ilgili vardığım sonuçlar, aynı zamanda diğer bilinen şahıslar (Âdem, Nuh, Musa, Davut, Yahya, vb.) için de geçerlidir. Bu çalışmanın, hem mukayeseli ilahiyat için hem de Hristiyan ve Müslüman yorumbilim yaklaşımları için önem taşıdığını düşünüyorum. Ama her şeyden önce bu çalışmanın Hristiyan ve Müslüman okurlarımın, hem kendi inançları hem de birbirlerinin inançlarını daha iyi anlamalarına yardımcı olmasını istiyorum.